

JUHENDMATERJAL ÕPILASE TOETAMISEKS KOOLIS

Sisukord

Sisukord.....	2
Sissejuhatus.....	4
1. Kaasav haridus	5
2. Kooli ülesanded kaasava õppe korraldamisel	5
3. Tuge vajava õpilase toetamine koolis.....	7
3.1. Õpetaja ülesanded	7
3.2. Klassijuhataja ülesanded.....	8
3.3. HEVKO roll koolis	8
4. Kooli tugispetsialistid	10
4.1. Eripedagoogi ülesanded.....	11
4.2. Logopeedi ülesanded	12
4.3. Koolipsühholoogi ülesanded.....	13
4.4. Sotsiaalpedagoogi ülesanded	14
5. Kes veel õpilast ja õpetajat õppetöös toetavad?	15
5.1. Abiõpetaja ülesanded	15
5.2. Õpetaja abi ülesanded	16
5.3. Tugiisiku ülesanded	16
5.4. Kooliõe ülesanded.....	17
6. Õpilase toevajaduse välja selgitamine	18
6.1. Üldine tugi.....	19
6.2. Tõhustatud ja eritugi	20
6.3. Toe tulemuslikkuse hindamine	21
7. Õppekorralduslikud meetmed õpilase individuaalse arengu toetamiseks.....	22
7.1. Individuaalne õppekava	22
7.2 Käitumise tugikava	23
7.3 Õppe läbiviimine rühmades.....	24
7.3.1. Õpiabirühm	25
7.3.2 Tasemerühm	26
7.4 Osaajaga õpe individuaalselt või rühmas	26
7.5 Eriklass.....	26
7.6 Koduõpe	27
7.6.1 Koduõpe tervislikel põhjustel.....	27
7.6.2 Koduõpe vanema taotlusel	28
7.6.3. Koduõpe lastele, kelle vanemad on pikaajalises välislähetuses	28

7.7. Õpitulemuste vähendamine	29
7.8. Kohustuslikust õppeainest vabastamine.....	30
7.9. Õpitulemuste asendamine.....	30
7.10 Mittestatsionaarne õpe	30
7.11 Lihtsustatud õpe.....	31
7.12 Toimetulekuõpe	31
7.13 Hooldusõpe.....	32

Sissejuhatus

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 37 kohaselt on igaühel õigus haridusele. Lisaks sellele on õigus haridusele ka mitme teise põhiõiguse teostamise eelduseks. Riigikogu on hariduspõhiõiguse tagamiseks loonud õigusliku raamistiku. 2010. aastal kehtima hakanud põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega sätestati Eesti hariduskorralduse läbivaks põhimõtteks **kaasava hariduse** rakendamine. Seaduse kohaselt peab kvaliteetne üldharidus järgima kaasava hariduse põhimõtteid ja olema võrdväärselt kättesaadav kõigile inimestele, sõltumata nende sotsiaalsest ning majanduslikust taustast, rahvusest, soost, elukohast või erivajadusest.

See juhendmaterjal on inspireeritud 2018. aasta põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutusest. Muudatustega tehti suur samm edasi kaasava hariduse toetamises: palju sai lisatud uut, palju kohandati juba olemasolevat, loodi uus tasakaal paindlikkuse ja reguleerituse vahel. Juhendmaterjal annab ülevaate kaasava hariduse rakendamise kohustusest, vahenditest ja võimalustest – erinevatest meetmetest, teenustest, nende korraldusest ja rollidest õpilaste toetamisel koolis.

1. Kaasav haridus

Kaasava hariduse all peetakse eelkõige silmas iga inimese võrdset õigust ja ligipääsu kvaliteetsele haridusele. [Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuuri käsitluse](#) kohaselt **on kaasava hariduse eesmärgiks tagada kõigile õppijatele võimalus tähendusrikka ja kvaliteetse hariduse omandamiseks kodulähedases koolis koos sõprade ja eakaaslastega**. Haridus on õppija jaoks kvaliteetne, kui see vastab just tema vajadustele ning aitab tal oma võimeid ja potentsiaali maksimaalselt välja arendada. Kaasav haridus pakub igale lapsele võrdseid tingimusi ja võimalusi elus hästi toime tulemiseks. Kõige üldisemalt taotleb kaasav hariduskorraldus kõigi ühiskonnaliimete sotsiaalset kaastatust.

Õppekorralduses tähendab kaasava hariduse põhimõtete järgimine seda, et **õpilase elukohajärgses haridusasutuses arvestatakse õpilaste individuaalsete akadeemiliste ja sotsiaalsete võimete ja vajadustega ning tagatakse vajalike tugisüsteemide kättesaadavus**. Kõikidel lastel on õigus elada kodus, õppida koos eakaaslastega elukohajärgses koolis ja saada kvaliteetset haridust. Kool ja koolipidaja vastutavad selle eest, et haridusliku erivajadusega (HEV) õpilase õppimine tavakoolis ei takistaks teiste õpilaste õigust saada kvaliteetset haridust. Selleks peavad nii HEV õpilane kui ka koolipersonal saama vajalikku tuge.

Üldjuhul õpib HEV õpilane elukohajärgse kooli tavaklassis, kus talle võimaldatakse lisatuge. Kui õpilane vajab raske puude või häire tõttu väga spetsiifilist õppekorraldust ja ressursimahukaid tugiteenuseid, luuakse talle võimalused õppeks kas kodulähedase tavakooli eriklassis või sobivas erikoolis, tagades samal ajal õpilase sotsiaalne kaasatus kogukonda. Lapsevanemale jääb valikuvabadus otsustada, kas tema lapsele sobib paremini õpe tava- või erikoolis, tava- või eriklassis.

2. Kooli ülesanded kaasava õppe korraldamisel

Kooli ülesanne on tagada igale õpilasele tema individuaalsetest võimetest lähtuv jõukohane õpe ja areng. Jõukohase õppe ja vajaduspõhise toe tagamiseks on oluline koondada ühiseks meeskonnaks erinevad osapooled (õpilane, õpetaja, lapsevanem, hariduslike erivajadustega õpilaste õppe koordineerija (edaspidi: HEVKO), tugispetsialistid), kes saavad ühises infoväljas olles välja selgitada ja kõigile osapooltele teadvustada õpilase abivajaduse olemuse, et

seejärel leida õpilast toetavad lahendused, mille rakendamisse panustavad ühiselt kõik osapooled.

HEV õpilaste toimetulekut koolis saab toetada mitmel viisil:

- Toetades õpilase õpet tavaklassis, rakendades abiõpetajat vm toetavat personali.
- Viies osaliselt õpet läbi ajutiselt või püsivalt rühmades (nt õpiabi- või tasemerühmad) või individuaalselt.
- Osutades tugispetsialistide (eri- ja sotsiaalpedagoog, logopeed, psühholoog) teenuseid.
- Moodustades eriklasse erivajadustega õpilastele.

Õpilasele õppe korraldamine individuaalselt, rühmas või eriklassis saab toimuda ainult kas Innove Rajaleidja koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel või direktori otsusega, mõlemal juhul on vajalik lapsevanema kirjalik nõusolek.

Kool peab rakendatavate **meetmete ja toe mõju hindama vähemalt korra õppeaastas**. Juhul, kui hindamise tulemusena selgub, et edaspidi on õpilasele jõukohane kooli või individuaalses õppekavas püstitatud õpitulemuste saavutamise tavaklassis õppides, **integreeritakse õpilane klassikollektiivi**. Vajadusel pakutakse õpilasele tavaklassis täiendavat tuge. Rajaleidja koolivälise nõustamismeeskonna määratud toe mõju hinnatakse lisaks ka enne rakendamise tähtaja lõppemist.

Et kool oleks valmis kõiki tuge vajavaid õpilasi süsteemselt abistama, tuleb koolil koos kooli- pidajaga **analüüsida olemasolevaid ressursse**. Õpilaste toetamiseks vajaliku ressursi puudumisel tuleb koostöös kohaliku omavalitsusega (edasi: KOV) leida sobilikud alternatiivid. Ouline on, et õpilasele toe korraldamise ja tugiteenuste rakendamise kord oleks igas koolis õppekava osana väljatöötatud.

3. Tuge vajava õpilase toetamine koolis

3.1. Õpetaja ülesanded

Õpetaja kutsestandardi järgi on õpetaja peamine roll võimestada õpilast, olla tema **arengu-partner**, nii et saaks toimuda tähenduslik õppimine ja kujuneda õppija potentsiaali avav õpitee, arvestades riiklikes õppekavades seatud eesmäärke.

Õpetaja ülesanne on **jälgida iga õpilase arengudünaamikat ja toimetulekut** klassis, sh märgata teistest võimekamaid õpilasi ja neid, kelle õpijõudlus on madal. Õpilase lisatõe vajaduse ilmnedes selgitab õpetaja koos tugispetsialistidega välja tema individuaalsed õpivajadused. Õpetaja kannab tähelepanekud **individuaalse arengu jälgimise kaardile** vastavalt koolis kokkulepitud töökorrale.

Õpetaja võib õpilase toetamiseks **kasutada erinevaid sekkumisi**, diferentseerida õppetööd ja kohandada õpikeskkonda (nt sirm õpilasele, kes vajab oma ruumi; sobiv istumiskoht nägemis- või kuulmisraskustega õpilasele, aktiivsus- ja tähelepanuhäirega õpilasele).

Õpetaja ülesanded on:

- Jõukohastada õppevara ja töökorraldusi. Nt lihtsustada ülesannete juhiseid ja küsimusi/ülesandeid, struktureerida neid, suunata õppeülesannete täitmisele väikeste etappide kaupa, lihtsustada õppematerjali ja õppetekste, tuua esile olulist, lisada kontrollküsimusi teksti mõtteliste osade vahele, lubada õpilasel kasutada vastamisel rohkem valikvastustega tekste, anda võimekamatele keerukamaid ülesandeid ja materjale.
- Suunata kasutama abimaterjale õppeprotsessis ja ülesannete lahendamisel (skeemid, reeglite, valemite või näidiste kogumikud, sõnaraamatud, teatmikud, vastavad arvutiprogrammid jms).
- Võimaldada õpilasele töö- ja tähelepanuvõime langedes või väsimuse märkide ilmnemisel liikumis- või puhkepause või anda lisa-aega ülesande sooritamiseks.
- Juhendada õpilast tunnis individuaalselt, anda eduelamust võimaldavalt tagasisidet õpitegevusele, tunnustada pingutust ja positiivset suhtumist, võimaldada rahulikku keskkonda vastamiseks (individuaalne vastamine) jms.
- Anda informatsiooni vanematele.

- Õpilastele, kellel tekivad õppetöös raskused, pakub õpetaja individuaalset lisaõpet ja tuge õppetundide väliselt.

Toevajaduse püsimisel teavitab õpetaja HEVKO-t ning koostöös klassijuhataja ja tugispetsialistidega aitab kaasa õpilasele vajaliku toetuse korraldamisele tunnis või tunniväliselt.

Õpetaja osaleb tuge vajavate õpilaste ümarlaudadel, aruteludel ning teeb ettepanekuid õpilase võimetekohaseks toetamiseks. Vajadusel koostab õpetaja lapsevanemaid kaasates lapsele oma õppeaines **individuaalse õppekava**, kuid hindab õppekava omandamist vastavalt kooli hindamisjuhendile või individuaalses õppekavas sätestatule.

3.2. Klassijuhataja ülesanded

- Klassijuhataja ülesanne on korraldada õpilase õppetöö teemalist toimivat koostööd ja info liikumist õpetajate, kooli, kodu vahel.
- Ta jälgib ja analüüsib koostöös aineõpetajatega õpilase individuaalset arengut ning kaasab õpiraskustesse sattunud õpilase vanemaid koheselt lahenduste leidmisesse.
- Vähemalt korra aastas viib klassijuhataja õpilase ja vanemate osalusel läbi arenguveestluse õpilase individuaalsete eelistuste ja võimete väljaselgitamiseks, arvestamiseks ning toetamiseks.
- Õpilase heaolu vähendavate ning ohustavate tegurite ilmnemisel teavitab klassijuhataja HEVKO-t.
- Kooli vahetanud õpilase vanemaga koostöös selgitavad HEVKO ja klassijuhataja välja õpilase õppetöoga seotud erisused ja erivajadused, sh õpilasele rakendatavad tugiteenused jms.
- Klassijuhataja/klassiõpetaja tutvub esimesse klassi astuva lapse koolivalmiduse kaardiga ja toe vajaduse ilmnemisel konsulteerib HEVKO-ga.

3.3. HEVKO roll koolis

HEVKO (haridusliku erivajadusega õpilaste õppe koordineerija) on koolidirektori poolt määratud isik, kelle **ülesanne on** korraldada HEV õpilaste õppe ja arengu toetamiseks koolisest meeskonnatööd ning koordineerida koolivälises võrgustikutöös osalemist (PGS § 46 lõige 1).

HEVKO selgitab välja õpilase õpet ja arengut takistavad asjaolud ning koordineerib õpilase juhtumipõhist koolisisest võrgustikutööd ja koostööd õpilase vanematega.

HEVKO hindab koostöös tugispetsialistide, lapsevanemate ning õpetajatega õpilase haridusliku toe vajadust, arvestades õpilase toimetulekut õpikeskkonnas, sh tervisliku seisundi ja kasvukeskkonna mõjusid ning tuginedes läbiviidud hindamise tulemustele.

HEVKO:

- Teeb ettepanekuid kooli juhtkonnale erivajadustega õpilaste õppe toetamiseks koolis, sh klasside, rühmade komplekteerimiseks (sh õpilaste piirarv, keskkonna kohandamine, inimressursi vajadus).
- Korraldab koostöös õppejuhiga tuge vajavate õpilaste õppe läbiviimist.
- Juhendab ja nõustab õpetajaid õpilasele individuaalse õppekava koostamisel ja individuaalse arengu jälgimise kaardi täitmisel.
- Korraldab koostööd tuge vajavate õpilaste vanematega.
- Juhendab ja nõustab õpetajaid ja koolipersonali tuge vajavate õpilaste toetamisel ning õppe korraldamisel.
- Tagab koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega tuge vajava õpilase dokumentatsiooni järjepideva järgimise ning täiendamise.
- Korraldab koostööd tugiteenuste osutajatega.
- Kutsub kokku, teavitab ja nõustab õpilast ümbritsevat võrgustikku õpilase toetamiseks, vajadusel laiendab võrgustikku, kaasates spetsialiste väljastpoolt kooli.
- Hindab koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega rakendatava toe tulemuslikkust ning teeb ettepanekuid lapsevanematele ja vajaduse korral koolidirektorile edasisteks tegevusteks.
- Juhendab ja jälgib konfidentsiaalse info kasutamist ja hoidmist haridusasutuses.

HEVKO korraldab koostööd erinevate valdkondade spetsialistide ja huvigruppide vahel. Vajaduse ilmnedes loob HEVKO võrgustiku õpilast ümbritsevate ametkondade vahel ja osaleb koolivälises võrgustikutöös. Õpilase üleminekul ühelt haridustasemelt teisele teeb HEVKO õpilase toetamiseks koostööd karjäärispetsialistiga.

4. Kooli tugispetsialistid

Õpilasele tuleb koolis tasuta tagada vähemalt logopeedi, psühholoogi, eri- ja sotsiaalpedagoogi (edaspidi: tugispetsialistid) teenus (PGS § 37 lõige 2).

Tulenevalt kooli suurusest ja lisatuge vajavate õpilaste osakaalust on direktori ülesanne koostöös koolipidajaga tagada vajalike tugiteenuste kättesaadavus, määratleda tugispetsialistide meeskonna koosseis.

Tugispetsialisti ülesanne on koostöös õpetajate, lapsevanemate, HEVKO ja teiste spetsialistidega toetada õpilase arengut, võimetekohast õppimist ja sotsiaalseid oskusi.

Tugispetsialist:

- Hindab oma eriala kompetentsist lähtuvalt õpilase arengut ja toimetulekut õpikeskkonnas ning selgitab välja abi- ja toetusvajaduse.
- Toetab ja suunab õpilast probleemide lahendamisel ning viib läbi õpilase arengut, toimetulekut ja sotsiaalset tegevusvõimet toetavaid tegevusi individuaalselt või rühmas.
- Nõustab ja toetab õpetajat õpilase õppe- ja arendustegevuste planeerimisel ning läbiviimisel, õpilasele sobiva õppemetoodika ja õppevormi leidmisel, sobilike õppematerjalide, abivahendite valimisel ja kohandamisel ning individuaalse õppekava koostamisel.
- Nõustab kooli juhtkonda erivajadustega õpilaste õppe korraldamisel ja õpilase vajadusi arvestava arengu- ja õpikeskkonna kujundamisel ning õpilase toetamiseks sobivate meetmete rakendamisel.
- Nõustab lapsevanemaid ja lähivõrgustikku lapse toetamisega seotud küsimustes ning teeb vajadusel koostööd teiste valdkondade spetsialistidega.

Tugispetsialistide teenust osutatakse üldjuhul koolis. Vanema nõusolekul ja kokkuleppel kooliga võib teenuseid osutada ka muus asukohas, tagades tugispetsialisti ja kooli vahelise vajaliku infovahetuse.

Juhul, kui õpilane on avaldanud soovi tugispetsialistiga kohtumiseks või on selle järele ilmnenud vajadus õppeprotsessis, on koolil kohustus tagada õpilasele tugispetsialistiga vestlemise võimalus **esimesel võimalusel, kuid mitte hiljem kui nädala jooksul.**

Õnnetusjuhtumi puhul või olukorras, kus õpilase enda või teiste õpilaste elu või tervis on ohus, tuleb käituda vastavalt hädaolukorra lahendamise plaanile (PGS § 45). Vajalik tugiteenus tuleb **tagada koheselt, samal või sellele järgneval tööpäeval.**

Tugispetsialisti teenuse osutamisel tuleb järgida teabe avalikustamise reegleid ja eriliigiliste **isikuandmete töötlemise põhimõtteid**. Tugispetsialistidel on õigus küsida ja saada ning vajadusel avaldada üksteisele ühe kooli piires eriliigilisi isikuandmeid, mis on vajalikud õpilasele abi ja vajaliku toe määratlemiseks ning korraldamiseks. Teatavaks saanud isikuandmeid ei tohi tugispetsialistid kasutada muul otstarbel kui toe osutamisega seotud ülesannete täitmiseks!

4.1. Eripedagoogi ülesanded

Eripedagoogina saab töötada isik, kellel on erialane magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon või eripedagoogi kutse. **Eripedagoogi ülesanne** on hinnata õpilase arengu- ja õpioskuste taset ja selgitada välja õpilase arengut mõjutavad ning takistavad tegurid ja õpivajadused.

- Kogub andmeid õpilase arengu kohta, valib sobivad hindamisvahendid, -meetodid ja -materjalid. Hindamise käigus selguvad õpilase omandatud ja kujunemisjärgus olevad oskused. Tulemuste analüüsi põhjal selgitab eripedagoog välja õpilase õpitulemuste taseme ning tugiteenuste ja meetmete vajaduse koolis.
- Eripedagoog dokumenteerib hindamise tulemused õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardil ning valib koostöös klassi- ja/või aineõpetajaga sobivad meetodid ja vahendid lapse erivajadusest lähtuvalt.
- Eripedagoog toetab õpilase tunnetus- ja õpioskuste arendamist individuaal- või rühmatundides, analüüsib arengudünaamikat ja rakendatud tugimeetmete tulemuslikkust, dokumenteerib tulemused.
- Eripedagoog teeb kooli juhtkonnale ja õpetajale ettepanekuid vajalike õppevahendite ja -materjalide soetamiseks, vajadusel osaleb õppevahendite ja -materjalide loomisel. Samuti teeb ettepanekuid spetsialistide kaasamiseks väljastpoolt kooli ja soovitab täiendavaid uuringuid.
- Eripedagoog osaleb õpilast ümbritsevas koostöövõrgustikus, vajadusel suunab teiste erialaspetsialistide juurde.

- Vajadusel teavitab kooli ja kohalikku kogukonda tugiteenustest ning osaleb piirkonna teema- ja infopäevade korraldamisel.
- Eripedagoog analüüsib ning dokumenteerib töötulemusi vastavalt õigusaktides sätestatule ja haridusasutuse töökorrale.

4.2. Logopeedi ülesanded

Logopeedina saab töötada isik, kellel on erialane magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon või logopeedi kutse. **Logopeedi ülesanne** on õpilaste hindamise käigus kommunikatsiooniprobleemiga õpilaste väljaselgitamine; hääle, kõne sujuvuse ning neelamise probleemide märkamine; suulise ja kirjaliku kõne arengu toetamine; sobiva suhtluskeskkonna soovitamise ning õpetajate ja lapsevanemate nõustamine õpilaste keele ja kõne arengu toetamiseks.

Lähtudes õpilase kõne erivajadusest, raskusastmest, võimetest, vajadusest ja keskkonnast valib tööks sobilikud meetodid ja vormid (rühmas või individuaalselt), teeb ettepanekud logopeedilise abi mahu ja sageduse määramiseks.

Logopeed:

- Arendab, taastab või kompenseerib õpilase kommunikatsioonivõimet.
- Arendab suulise ja kirjaliku kõne loome- ja mõistmisoskust ning oskust kasutada keelelisi vahendeid.
- Kujundab õpilase oraalmotoorseid oskusi ja täpsustab hääldust.
- Kujundab hääle omadusi ja kasutusoskust.
- Õpetab kõnetehnikaid kõne sujuvuse parandamiseks.
- Võtab vajadusel kasutusele kõnet toetava või asendava suhtlusvahendi.
- Lähtudes õpilase kõne- ja keele erivajadustest nõustab ja juhendab õpetajaid sobivate keskkonnatingimuste loomisel ja kohandamisel, õppe- ja arendustegevuse planeerimisel ning läbiviimisel (individualiseerimine, sobilike meetodite, õppematerjali, abivahendite valik ja kohandamine) või individuaalse õppekava koostamisel.
- Osaleb õpilast ümbritsevas koostöövõrgustikus, vajadusel suunab teiste erialaspetsialistide juurde.

- Analüüsib ning dokumenteerib töötulemusi vastavalt õigusaktides sätestatule ja haridusametuse töökorrale.

4.3. Koolipsühholoogi ülesanded

Koolipsühholoogina saab töötada isik, kellel on erialane magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon või koolipsühholoogi kutse. **Koolipsühholoogi ülesanne** on hinnata õpilase psühhosotsiaalset arengut ja õppeprotsessis toimetulekut mõjutavaid tegureid (psüühilised protsessid, isiksuse omadused, emotsionaalne seisund, vaimse tervise probleemid, suhtlemis- ja käitumisoskused).

- Koolipsühholoog nõustab õpilast isikliku elu, õppetöö ja vaimse tervisega seotud probleemidega toimetulekul, tunnetusprotsesside, vaimsete võimete, käitumis- ja suhtlemisoskuste arendamisel ning õpi- ja karjäärivalikute tegemisel.
- Koolipsühholoog osaleb õpilast ümbritsevas koostöövõrgustikus ja kaasab vajadusel ise teisi tugispetsialiste.
- Vajadusel koolipsühholoog nõustab lapsevanemaid õpilase arengut, õppimist ja käitumist puudutavatel teemadel ning õpetajaid ja teisi koolitöötajaid õpilase vajadusi arvestava arengu- ja õpikeskkonna kujundamise küsimustes. Annab soovitusi sobivate sekkumiste osas, hindab sekkumiste mõju, vajadusel kavandab muutusi.
- Koolipsühholoog viib nõustamisi ja sekkumisi läbi individuaalselt või grupis.
- Osaleb ennetustegevuses, teeb kogukonnas erialast teavitustööd.
- Koolipsühholoog kasutab õpilase arengu ja toimetuleku hindamiseks kaasaegseid meetodeid ja tõenduspõhised hindamisvahendid (testimist, vaatlemist, vestlust, küsimustikke, struktureeritud või poolstruktureeritud intervjuud), mille kasutamiseks on tal vastav väljaõpe.
- Koolipsühholoog analüüsib saadud tulemusi, dokumenteerib töötulemusi vastavalt õigusaktides sätestatule ja haridusametuse töökorrale. Lähtudes õpilase vajadustest ja hindamistulemustest kavandab edasised sekkumised.
- Kriisisituatsioonis tegutseb koolipsühholoog vastavalt kooli kriisiplaanile. Kriisisituatsiooni järgselt jälgib koolipsühholoog riskigruppi kuuluvaid õpilasi, koolipersonali ja toetab neid kriisisituatsioonist väljatulemisel ning oskab soovitada täiendavat tuge/abi.

4.4. Sotsiaalpedagoogi ülesanded

Sotsiaalpedagoogina saab töötada isik, kellel on erialane kõrgharidus või sotsiaalpedagoogi kutse. **Sotsiaalpedagoogi ülesanne** on õpilase sotsiaalsete oskuste hindamine ning tema eakohast tegutsemisvõimet takistavate tegurite analüüsimine, õpilase suhtlemisoskuse ja sotsiaalse pädevuse kujundamine ja toetamine, koolis esilekerkivate sotsiaalsete ja koolikohustuse täitmist takistavate probleemide kaardistamine, nende ennetus- ja lahendustegevuste koordineerimine.

- Sotsiaalpedagoog tegeleb õpilastega, et leevendada ja ennetada sotsiaalse tõrjutuse ilminguid ning korraldada preventiivset tööd. Koostöös õpilase, õpetajate ja lapsevanematega selgitab välja esile kerkinud sotsiaalsed ja koolikohustuse täitmist takistavad probleemid, analüüsib hariduse omandamist ja eakohast tegutsemisvõimet takistavaid tegureid ning koordineerib ennetus- ja lahendustegevusi. Hindamise ja analüüsi tulemusi arvestades koostab sotsiaalpedagoog tegevusplaani õpilase suhtlemisoskuse ja sotsiaalse pädevuse kujundamiseks ning määratleb erinevatel tasanditel olemasolevad abi- ja tugivõimalused.
- Sotsiaalpedagoogi ülesanne on vajadusel õpetada ja mudeldada õpilasele erinevaid toimetulekustrateegiaid, sh sotsiaalsete oskuste ja eneseregulatsiooni arengut toetavaid tegevusi, vajadusel koostada käitumise tugikava toetamaks õpilase käitumis- ja suhtlemisoskusi, tunnetusprotsesse, sotsiaalset pädevust ning füüsilist, vaimset ja emotsionaalset tervist.
- Analüüsib ja dokumenteerib töötulemusi vastavalt õigusaktides sätestatule ja haridusasutuse töökorrale.
- Sotsiaalpedagoog tagab õpilase huvide kaitse.
- Juhendab ja nõustab õpetajaid ja lapsevanemaid sobiliku ja õpilast toetava õpi- ja arengukeskkonna kujundamisel, sekkumiste rakendamisel.
- Sotsiaalpedagoog sekkub konfliktiolukorda erapooletult ja lahendustele orienteeritult, selgitab välja konflikti põhjused ning korraldab lepitus- ja vahendustegevusi.
- Sotsiaalpedagoog osaleb õpilast ümbritsevas koostöövõrgustikus ja kaasab vajadusel teisi tugispetsialiste.

5. Kes veel õpilast ja õpetajat õppetöös toetavad?

Õpilase ja õpetaja toetamiseks võib lisaks kooli tugispetsialistidele kaasata vastavalt vajadusele ka muid abistavaid isikuid – nt abiõpetajaid, õpetaja abisid, tugiisikuid jt.

5.1. Abiõpetaja ülesanded

Abiõpetaja kuulub pedagoogilise personali hulka, kelle **ülesanne on** koostöös õpetajaga toetada õppija arengut, aitamaks õpilasel saavutada püstitatud õpitulemusi. Ta abistab tuge vajavaid õpilasi kogu rühma või klassiga läbiviidavas töös õpetaja ja/või tugispetsialisti eelneval juhendamise järgi.

Abiõpetaja kaasamise tulemusena luuakse õppimist ja arengut toetav õpikeskkond kõikidele õpilastele, sh erivajadustega õpilastele, et omandada riiklikus õppekavas või õpilasele koostatud individuaalses õppekavas ettenähtud õpitulemused.

Abiõpetaja rakendamine **võimaldab kaasata erivajadusega õpilasi õppeprotsessi** ja töötada õpitulemuste saavutamiseks kogu rühma ja klassiga korraga. Abiõpetaja rakendamine toimub koosõpetamise põhimõttel olukorras, kus tavarühma ja -klassi kaasatud õpilased vajavad täiendavat tuge õppetegevuses. Abiõpetajat kaasatakse eeskätt nendesse õppetundidesse ja -tegevustesse, kus vajadus erivajadusega õpilase toetamise järele on kõige suurem tulenevalt õppeaine keerukusest, samuti õppe diferentseerimisel ning kohandamisel.

Üldjuhul on abiõpetaja peamised ülesanded:

- Abistada õpetajat õppetöö läbiviimisel erivajadustega õpilasega.
- Osaleda koos õpetajaga ja koolis töötavate tugispetsialistidega õppetegevuse kavandamisel.
- Kujundada õpilaste arengut toetavat õpikeskkonda, sh toetada koostöötahte ja –oskuste ning positiivsete suhete kujunemist õpilaste vahel.
- Valmistada ette õppe- ning kasvatustegevusteks vajalikke alternatiivseid õppematerjale õpilasele, kellele rakendatakse jõukohastatud õpet.
- Abistada tuge vajavat õpilast õppeülesannete sooritamisel.

- Jälgida ja anda tagasisidet õpetajale kogu klassi ja rühma, sh tuge vajavate õpilaste õppeprotsessis tekkinud raskustest ja muudest probleemidest, õpilaste omavahelistest suhetest, aga ka saavutuste, õpilaste arengu ja edusammude kohta.
- Abistada õpetajat koolivälistel üritustel ja õppekäikudel.

5.2. Õpetaja abi ülesanded

Õpetaja abi on tehniline ja korralduslik töötaja, kelle **ülesandeks on** õpetaja abistamine, sh õpilast toetava õpi- ja kasvukeskkonna loomisel, materjalide ettevalmistamisel, paljundamisel, jagamisel, järelevalve korraldamisel. Õpetaja abil ei pea olema pedagoogilist ettevalmistust.

5.3. Tugiisiku ülesanded

Õpilase erivajadustest tingitud personaalne abistamine koolis võib olla korraldatud nii haridus- ja tugiisikuteenuse kaudu. Tugiisikuteenus on kohaliku omavalituse sotsiaalteenus, mille määramine kuulub kohaliku omavalituse pädevusse. Tugiisiku rakendamine on põhjendatud juhtudel, kui õpilane vajab pidevat individuaalset abi, juhendamist või järelevalvet. Peamiselt vajavad tugiisikut õpilased, kellel on tõsine terviseprobleem ja hooldusvajadus või ettearvamat, agressiivne käitumine. Tugiisik haridusasutuses on vajalik selleks, et õpilast saaks õppetöösse kaasata. Tugiisik on seotud konkreetse õpilasega.

Tugiisik:

- Õpetab õpilast enda eest hoolitsema.
- Julgustab igapäevaelus toime tulema.
- Aitab kaasa sotsiaalsete suhete ning kontaktide loomisele ja arendamisele.
- Aitab kaasa õpilase tööoskuste arendamisele ja tööharjumuse kujundamisele.
- Abistab ning juhendab õpilast haridusasutuses arendus- ja õppeprotsessis osalemisel.
- Loob turvalise keskkonna.
- Toetab õpilast keskendumisel ja õppetööle pühendumisel.
- Aitab luua tingimused võimalikult iseseisvaks toimetulekuks.

Koolis õpilast juhendav ja abistav tugiisik kaasatakse õpilast toetavate spetsialistide (õpetajad, tugipersonal jt) **võrgustikku**. Võrgustiku koostöös täpsustatakse erinevate osapoolte

ootused koostööle ning määratletakse rollid (kohustused, vastutus, õigused, vajalikud ajamäärad jms). Ühiselt arutatakse läbi ootused koostööle, määratletakse tugisiku roll meeskonnaliikmena, lepatakse kokku tööülesanded, vastutus ja õigused. Õpetaja või HEVKO teavitab tugisikut õpilase individuaalses õppekavas või arenguvestlusel kokku lepitud olulistest eesmärkidest ja tegevustest. Tugisik toetab õpilast õppeprotsessis (kuulab õpetaja korraldusi ja juhendab vajadusel), ta ei vastuta õpilase õppeprotsessi korralduse ja õpitulemuste eest.

Tugisikuteenuse pakkumisel tuleb arvestada, et:

- Tugisik tegeleb ainult lepingu alusel määratud õpilase (kokkulepitud tingimustel) toetamisega ning ta ei saa samal ajal pakkuda tugisikuteenust kahele või enamale õpilasele.
- Õpilane kaasatakse kõikidesse ea- ja jõukohastesse tegevustesse ning tugisikuteenusel olevat õpilast ei eraldata eakaaslaste tegevusest tema erivajaduse tõttu.
- Juhul, kui õpilane vajab tegevustest, sh kollektiivist eemaldamist, tegutseb tugisik eelnevalt võrgustiku koostöös kokkulepitud tegevuskava alusel.
- Tugisikul puudub õigus täita õpetajaabi või abiõpetaja rolli, ta ei tohi tugisikuteenust pakkudes juhendada õppeprotsessis rühma või klassi.

5.4. Kooliõe ülesanded

Koolitervishoiuteenus on õpilastele osutatav tervishoiuteenus, kus hinnatakse ja jälgitakse õpilaste tervist, tegeletakse haiguste ennetamisega ning tervise edendamisega, samuti esmaabi osutamisega õpilastele. Eesmärk on tagada õpilaste heaolu ja toetada nende normaalset arengut ja kasvamist. Koolitervishoiuteenust osutab kooliõde, kes teeb eesmärkide saavutamiseks koostööd õpilase, lapsevanema, õpetaja, kooli juhtkonna ja teiste kooli tugispetsialistidega.

Kooliõe ülesannete hulka kuuluvad:

- Regulaarne õpilase tervise ja arengu jälgimine, haiguste ennetamine ja haiguseelsete seisundite varajane avastamine.
- Õpilaste immuniseerimine vastavalt kehtivale riiklikule immuniseerimiskavale.
- Kroonilise haigusega õpilase abistamine.
- Vaimse tervise probleemidega lapse märkamine.

- Tervist väärtustava eluviisi kujundamine ning tervist toetava vaimse ja füüsilise koolikeskkonna sihipärane arendamine.
- Nakkushaiguste puhangu kahtlusel või puhangu korral nõuetekohaste meetmete rakendamine.
- Vigastuste ja õnnetusjuhtumite esmaabi ja ennetamine.

Kooliõde nõustab õpilasi tervise, tervisekäitumise ja vajadusel rehabilitatsiooniplaaniga seotud küsimustes. Vajadusel ning õpilase ja lapsevanema nõusolekul nõustab kooliõde õpetajaid ja teisi koolitöötajaid haridusliku erivajadusega õpilase terviseseisundist tulenevate asjaolude arvestamiseks õpikeskkonna ja õppetöö korraldamisel, õpilase rehabilitatsiooniplaani või arsti poolt määratud raviplaani täitmiseks.

Koolitervishoiuteenust osutatakse õppetöö toimumise ajal koolipidajaga kooskõlastatud tööajagraafiku alusel.

6. Õpilase toevajaduse välja selgitamine

Iga õpilane võib üldharidust omandades erinevatel põhjustel (trauma, pikaajaline haigestumine, puudespetsiifiline erivajadus jms) vajada võimetekohaste õpitulemuste saavutamiseks lühiajaliselt või alaliselt toetust.

Õpilaste võimetekohaseks õpetamiseks sobiliku toe vajaduse väljaselgitamine toimub klassi- ja aineõpetaja märkamise ja tähelepanekute abil ning koostöös tugispetsialistidega. Vajalikku koostööd toe väljaselgitamiseks erinevate osapoolte vahel koordineerib koolis HEVKO. **Meetmete valikul tehakse koostöö lapsevanemaga.**

Juhul, kui õpilasel ilmneb mahajäämus õppetöös või ajutised raskused võimetekohaste õpitulemuste saavutamisel:

- Teavitatakse sellest koheselt õpilase vanemaid, lähtuvalt koolis väljatöötatud lapsevanemate teavitamise korrast (sätestatud kodukorras).
- Viiakse läbi õpilase pedagoogilis-psühholoogiline hindamine – õpetajad ja kooli tugispetsialistid hindavad õpilase õpihuvi ja motivatsiooni, õpioskusi, õpilase tugevaid ja

nõrku külgi erinevates õppeainetes ja sotsiaalsetes oskustes, tunnetustegevust, emotsionaalset seisundit ja käitumist koolis. Hindamise tulemused kantakse individuaalse arengu jälgimise kaardile.

- Vajadusel teevad kooli tugispetsialistid kooskõlastatult õpilase vanematega koostööd teiste valdkondade spetsialistidega väljastpoolt kooli, vajadusel soovivad täiendavate uuringute läbiviimist (PGS § 46 lõige 4).

Õpilase toevajaduse ilmnemisel peab esmane tugi, sh võimetekohast õpet toetavad tingimused olema tagatud koheselt.

Keerulisematel juhtudel, kui ilmneb kombineeritud toe vajadus, tuleb hindamisel arvestada kõiki õpilase heaolu ja arengut pärssivaid asjaolusid ning kaasata teised koolivälised spetsialistid, sh Innove Rajaleidja koolivälise nõustamismeeskonna spetsialistid.

Tugimeetmete valik (toetamise viis) ja rakendamise tingimused (maht, kestus, õpikeskkond jne) määratletakse tugispetsialistide ettepanekul ning koostöös õpilase, tema vanemate ja klassi- või aineõpetajaga lähtudes õpilase vajadustest.

Tulenevalt toe vajaduse mahust on õpilasele võimalik rakendada üldist, tõhustatud või erituge.

6.1. Üldine tugi

Üldise toe vajaduse selgitab välja ja sekkumisi **rakendab kool**. Üldist tuge vajavad õpilased, kellel on ilmnunud **raskused koolikohustuse täitmisel** või **mahajäämus õpitulemuste saavutamisel**. Üldist tuge võib pakkuda ka **ennetava meetmena**.

Üldise toe vajadus võib tuleneda õpilase kergemast suulise ja/või kirjaliku kõne probleemist või ajutisest õpiraskusest, mis võib olla tingitud tervislikust seisundist, sh haigestumisest või traumast ja sellega kaasnevast pikemaajalisest puudumisest, psüühilisest või sotsiaalmajanduslikust eriolukorrast jms.

Üldise toe rakendamisel tagatakse õpilasele ajutiselt või perioodiliselt individuaalne lisajuhendamine, individuaalne õppekava (edaspidi: IÕK), tugispetsialistide teenuste kättesaadavus ning vajadusel õpiabitunnid (tulenevalt toevajaduse eripärast kas individuaalselt või rühmas).

Juhul, kui õpilase hariduslik erivajadus tuleneb tema **andekusest**, koostatakse õpilasele IÕK ning tagatakse täiendav juhendamine kas aineõpetaja või teiste vastava valdkonna spetsialistide poolt haridusprogrammide või teiste haridusasutuste kaudu.

6.2. Tõhustatud ja eritugi

Kui koolis rakendatud üldine tugi ei ole piisav õpilase toetamiseks vajalikul määral ega anna õpilase arengu seisukohalt soovitud tulemusi, siis on võimalus õpilasele taotleda tõhustatud või eritoe soovitus (PGS § 46 lõige 6). **Tõhustatud või eritoe rakendamise soovitus koos täpsemate rakendamise juhistega annab Innove Rajaleidja kooliväline nõustamismeeskond.** Koolivälisesse nõustamismeeskonda kuuluvad Rajaleidja keskuse õppenõustajad. Haridussoovitusel kaasatakse hariduse, tervishoiu ja sotsiaalvaldkonna spetsialiste.

Tõhustatud tuge rakendatakse õpilasele, kes püsiva õpiraskuse, terviseprobleemi või puude tõttu vajab:

- Õpet eriklassis.
- Pidevat tugispetsialistide teenust ning vähemalt ühte järgnevatest:
 - IÕK,
 - osaaajaga õpe individuaalselt või rühmas,
 - pidev individuaalne tugi klassis toimuva õppetöö ajal.

Erituge rakendatakse õpilasele, kes raske ja püsiva psüühikahäire, intellekti-, meele- või liitpuude tõttu vajab puudespetsiifilist õppekorraldust ning pidevat tugispetsialistide teenust lõimituna sotsiaal- ja/või tervishoiuteenustega ning vähemalt ühte järgnevatest:

- osaaajaga õpe individuaalselt või rühmas,
- pidev individuaalne tugi klassis või
- õpe eriklassis.

Rajaleidja keskusesse pöördumisel määratakse juhtumile haldaja. Juhtumi haldamisel analüüsivad ja hindavad spetsialistid lapse heaolu ja arengut kolmes valdkonnas:

- **Tervislik seisund:** meditsiinilised uuringud ja hinnangud, raviskeemid, teraapiad, taastusravi, täiendavate uuringute vajadus.

- **Toimetulek haridussüsteemis:** õpivõimekus, oskused, motivatsioon ja toimetulek, tugiteenused, hariduskorralduslikud meetmed, suhted kaaslastega ja täiskasvanutega, keskkondlikud tegurid (koolitee pikkus, transport jms).
- **Kodu ja kasvukeskkond:** õpilase lähivõrgustik ja suhted, sh vanemlik võimekus, sotsiaalsus, huvitegevus, sõbrad, KOV-i tugiteenused, toetus jms.

Vajadusel soovitatakse õpilasele **täiendavaid (nt psühhiaatrilisi) uuringuid** ning esitatakse uuringu läbiviijale senise juhtumi kokkuvõtte koos täiendavatele uuringutele suunamise eesmärgiga.

Õpilase olukorra hindamise ja toimetulekut toetavate meetmete planeerimise **protsessi kaasatakse** nii õpilane ja tema vanemad kui ka kooli HEVKO, tugispetsialistid, õpetajad ning teravishoiu- ja sotsiaalvaldkonna spetsialistid. Pärast õpilase olukorra hindamist koostatakse juhtumi kokkuvõtte ettepanekuga vajalike meetmete ja teenuste määramiseks.

Koolivälise nõustamismeeskonna **ülesanne on** kirjeldada õpilasele vajalikke hariduskorralduslikke meetmeid ning tugiteenuseid koos ajalise määra ja mahuga, teha ettepanekuid ja anda soovitusi koolile ning lapsevanemale õpilase arengu toetamiseks.

NB! Juhul, kui juhtumi haldamisel ilmnevad õpilase heaolu ja arengut vähendavad või ohustavad tegurid, kaasatakse koheselt abivajava õpilase toetamiseks **lastekaitsespetsialist**.

6.3. Toe tulemuslikkuse hindamine

Toe rakendamise perioodil jälgivad kõik õpilasega tegelevad õpetajad ja tugispetsialistid õpilase arengudünaamikat ja igakülgset toimetulekut ning dokumenteerivad kogutud info õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardil.

Rakendatava toe **tulemuslikkuse hindamiseks** kirjeldab HEVKO koostöös rakendamisel osalenud õpetajate ja tugispetsialistidega vähemalt korra aastas õpilase arengut ja toimetulekut ning pakutava toe tulemuslikkust. HEVKO esitab soovitusel edasisteks tegevusteks:

- Toe rakendamise lõpetamiseks, jätkamiseks samal või tõhustatud viisil.
- Toetusmeetme vahetamiseks või lisamiseks.
- Täiendavate uuringute teostamiseks.

- Koolivälise nõustamismeeskonna poole pöördumiseks.

Õpilase hindamistulemuste analüüs, tugispetsialistide ja koolivälise nõustamismeeskonna soovitused, rakendatud ja rakendatavad teenused ja tugi ning hinnang nende tulemuslikkuse kohta **kantakse õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardile**. Kaardi täitmise eest vastutab koolidirektori poolt volitatud isik (PGS § 46 lõige 7).

7. Õppekorralduslikud meetmed õpilase individuaalse arengu toetamiseks

PGS § 17 lõike 7 kohaselt võib kool õpilase individuaalse arengu toetamiseks kokkuleppel õpilasega (või piiratud teovõimega õpilase puhul tema vanemaga) **teha muudatusi või kohandusi õppesisus, -koormuses, -korralduses ja -keskkonnas**, kui sellega ei kaasne õppeaja muutumist võrreldes nominaalse õppeajaga ega riiklikes õppekavades sätestatud õpitulemuste vähendamist või asendamist. Kokkulepe kohandustest **vormistatakse õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardil**. Sellised kokkulepped on asjakohased juhul, kui õpilane mõjuvatel põhjustel ei saa lühiajaliselt osaleda õppes, kui ta omandab nõutavad õpitulemused mingis teistsuguses õppekeskkonnas, teisel viisil jne.

Kui õpilane vajab muudatusi või kohandusi, millega **kaasneb nädalakoormuse või õppe intensiivsuse oluline kasv või kahanemine** võrreldes kooli õppekavaga või riiklikes õppekavades sätestatud õpitulemuste vähendamine või asendamine, tohib seda teha üksnes koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel olemasolul pärast lapsevanema vastavasisulist soovi. Õpilasele tuleb sel juhul kindlasti koostada IÕK (PGS § 18 lõige 1).

7.1. Individuaalne õppekava

Kool koostab õpilasele individuaalse õppekava järgmistel juhtudel.

- Õpilasele rakendatakse õppekorraldust, mille puhul õpilane on väga vähesel määral kaasatud klassis läbiviidavasse õppesse (nt PGS § 58 lõige 8).
- Kui õpilase õppekava erineb klassile koostatud õppekavast.

- Kui õpilase klassi läbimise aega või nominaalset õppeaega muudetakse või kui õpilasele rakendatud kohandustega kaasneb nädalakoormuse või õppe intensiivsuse oluline kasv või kahanemine võrreldes kooli või riikliku õppekavaga.
- Kui kooliväline nõustamismeeskond on andnud õpilase arengu toetamiseks soovitusel vähendada või asendada riiklikes õppekavades sätestatud õpitulemusi või vabastada kohustusliku õppeaine õppimisest (põhikooli riiklik õppekava § 17 lõige 8; PGS § 18 lõige 1).
- Kui õpilane õpib toimetuleku- või hooldusõppel (PGS § 18 lõige 2¹; PRÕK § 17 lõige 9).

Õpitulemuste vähendamist või asendamist või kohustusliku õppeaine õppimisest vabastamist võib õpilasele rakendada ainult koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel (PGS § 18 lõige 2). Individuaalse õppekava koostamisel kaasatakse õpilane või piiratud teovõimega õpilase puhul vanem ning vajaduse kohaselt õpetajaid ja tugispetsialiste (PGS § 18 lõige 3).

Loe lisaks: „[Õpilase individuaalsuse arvestamine võimetekohase õppe tagamisel](#)“.

7.2 Käitumise tugikava

Individuaalne käitumise tugikava aitab toetada **käitumisraskustega õpilast**, kelle igapäevane toimetulek koolis on häiritud oskamatusel mõista ja adekvaatselt reageerida enda ja kaasõpilaste emotsioonidele, millest tulenevalt on raskendatud suhtlemine nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega.

Käitumise tugikava koostamise eesmärk on **toetada õpilase sotsiaalsete oskuste arendamist** teda ümbritsevas võrgustikus (kooli ja kodu koostöös) positiivse tagasiside ning eduelamuse kogemise abil.

Tugikava **koostatakse ühises arutelus**, kuhu on kaasatud õpilane, pere, käitumise tugikava koostamise eest vastutav isik ja koolitöötaja, kellel on lapsega usalduslik suhe. Käitumise tugikava rakendajaks võib olla klassijuhataja, aineõpetaja või tugispetsialist, kellel on hea kontakt õpilasega, mis võimaldaks tulemuslikku eneseanalüüsi kogu protsessi vältel.

Arutelu tulemusena selgitatakse välja, millised oskused vajavad arendamist ning milliste oskuste omandamine on õpilase toimetuleku tagamiseks hädavajalik ja võimetekohane. Käitumise tugikava koostamisel lähtutakse konkreetse juhtumi faktidest ja välditakse subjektiivseid arvamusi ning hinnanguid. Tugikavas määratletud eesmärgid/käitumisalased õpitulemused

peavad olema realistlikud ja mõistliku aja jooksul saavutatavad. Õppida on võimalik tunnis käe tõstmist, vastamisel oma järjekorra ootamist, enda pingis istumist, kaaslastega sõbralikult rääkimist, vahetunnis rahulikku kõndimist jms. Tugikava koostamisel tuleb arvestada, et liiga kõrged nõudmised võivad põhjustada tagasilanguse.

Individuaalses tugikavas määratletakse:

- Õpilase ülevaatlik toimetuleku kirjeldus.
- Riski- ja kaitsetegurite analüüs.
- Analüüsist lähtuvalt sõnastatakse õpitavate oskuste loetelu (tähtsuse järjestuses) ja soovitatav tulemus.
- Orienteeruv tähtaeg soovitava tulemuse saavutamiseks.
- Tegevuskava rakendajad, sh kaasatud pere- ja spetsialistide võrgustik.
- Õpilase eakohane ja realselt teostatav omavastutus.
- Rakendamiseks vajalike lisaressursside kirjeldus (abiõpetaja, täiendav õppevara, lisaruum, tehnilised vahendid jms).

Tugikava rakendamisel **jälgitakse õpilase käitumist** ning võimalikud edusammud ja/või tagasilöögid **dokumenteeritakse**. Õpilasele antakse toimunu kohta arusaadaval viisil **tagasisidet** ja võimalikult kiiresti võimalus eneseanalüüsiks.

7.3 Õppe läbiviimine rühmades

Õppekavas toodud eesmärkide täitmiseks ja õpilasele vajaliku toe pakkumiseks on võimalik õpilase õpetamine ka **õpiabi- või tasemerühmas**. Rühmaõpe peab olema korraldatud õpilaste vajaduste iseloomust lähtudes, põhjendatud ja ajaliselt piiritletud. Õpilaste arvu õpiabirühmas ja tasemerühmas määrab direktor. Rühmade moodustamisel arvestatakse õpilaste erivajaduste iseloomu, aineõpetaja arvamust, eripedagoogi, HEVKO ja/või koolivälise nõustamismeeskonna soovitusi (PGS § 26 lõige 5).

Õpe rühmatingimustes **tuleb lõpetada juhul**, kui riiklikus õppekavas või õpilasele koostatud individuaalses õppekavas püstitatud eesmärkide täitmine on õpilasele jõukohaselt korraldatav tavaklassis õppides.

7.3.1. Õpiabirühm

Õpiabirühm on toetav meede **ainealaste õpiraskustega ja välja kujunemata õpioskustega ning suuliste ja/või kirjaliku kõne probleemidega** põhikooliõpilastele, kellel vaatamata klassi- ja aineõpetajate abile, õpetuse diferentseerimisele ja individualiseerimisele on püsivad raskused õppekava nõuetele vastavate õpitulemuste saavutamisel.

Õppetöö õpiabirühmas (õpiabitund) toetab õpilase vastavas klassis õppimist ja aine õpitulemuste omandamist. Õpiabitundides korrigeeritakse ja arendatakse üldjuhul õpilase suulist ja kirjalikku kõnet lähtuvalt kõnepuude mehhanismist või olemusest, kujundatakse ja arendatakse eripedagoogiliste võtete abil õpioskusi, -vilumusi ning kognitiivseid oskusi, toetatakse psüühiliste protsesside arengut. Õpiabitundi ei saa käsitleda aineõpetaja poolt väljaspool klassiõpet läbiviidava järeleaitamistunnina.

Õpiabitunde viiakse läbi individuaalselt või rühmades eelkõige järgmiste probleemidega õpilastele.

- Suuline ja kirjalik kõne arenevad eakohasega võrreldes aeglasemalt või raskendatult ning esinevad raskused lugema õppimisel, lugemisel ja tekstiloomel, raskused kirjutama õppimisel ja kirjutamisel, raskused arvutama õppimisel, arvutamisel.
- Raske keskenduda, mõista ja meelde jätta kuuldut, nähtut või loetut, leida ja välja tuua olulist, mõista tööjuhendeid ning neid täita, leida ja luua seoseid õpitu vahel ning kasutada õpitud uutes olukordades, organiseerida oma vaimset tegevust (orienteeruda ülesandes, järjestada osatoiminguid, teostada enesekontrolli ja hinnata tehtut) jms.
- Emotsionaal- ja/või käitumiskõhased või tervisliku seisundi häired.

Õpiabitunde võib rakendada **ka lihtsustatud või toimetulekuõppel** olevale õpilasele, kes õpib klassis, kus õppetöö toimub põhikooli riikliku õppekava alusel.

Õpiabitunnid võivad olla kas eripedagoogilise või logopeedilise suunitlusega ning neid viib läbi kas eripedagoog, logopeed või õpiabi-alase täiendkoolituse läbinud õpetaja. Õpiabitunnid toimuvad üldjuhul vastava ainetunni ajal, milles õpilasel täheldatakse raskusi. Õpilasele koostatakse õpiabitundideks individuaalne töökava vastava klassi aine- või klassiõpetaja ja õpiabi läbi viiva spetsialisti või õpetaja koostöös. Õpiabitundide maht nädalas ja õpiabi kestus määratakse HEVKO ettepanekul õpilase individuaalsetest vajadustest lähtuvalt. Kui õpiabirühm

moodustatakse erinevate klasside õpilastest, tuleb rühma töö läbiviimisel tagada, et kõik õpilased saaksid vajaliku toe.

Õpiabitundide tõhusust hinnatakse õpilasega tegelevate spetsialistide meeskonna ja aineõpetajate poolt vähemalt kord poolaastas ning tulemused fikseeritakse õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardil.

7.3.2 Tasemerühm

Tasemerühm on ühes klassis või paralleelklassides konkreetses õppeaines õppetöö läbiviimiseks **õpilaste teadmiste ja oskuste taseme alusel moodustatud rühm**, eesmärgiga tõhusamalt korraldada ja läbi viia õpilastele võimetekohast õpet. Õpet tasemerühmas viib läbi klassi- või aineõpetaja ning õpet viiakse läbi täismahus lähtudes antud klassi õppe- ja ainekavast. Tasemerühmad võivad erinevates ainetes olla erineva koosseisuga ning need moodustatakse üldjuhul terveks õppeaastaks, kuid nõrgema rühma puhul peab õpilasel olema võimalus paraneda õppeedukuse korral teise rühma üle minna.

7.4 Osaajaga õpe individuaalselt või rühmas

Osaajaga õpe individuaalselt või rühmas on PGSi käsitluses õpilastele õpetaja poolt vastavalt **kas individuaalselt või väiksemas rühmas läbiviidav õpe ühes või mitmes aines**.

Osaajaga individuaalse või väiksemas rühmas õppe soovitus annab kooliväline nõustamismeeskond tähtajaliselt. Osaajaga individuaalsel või väiksemas rühmas õppel olevale õpilasele koostatakse IÕK, mille koostamisse kaasatakse lapsevanem(ad) ja eripedagoog.

7.5 Eriklass

Koolis võib moodustada **koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel alusel** tõhustatud ja erituge vajavatele õpilastele õppetöö läbiviimiseks ja vajaliku toe pakkumiseks eriklasse. Tõhustatud tuge vajavatele õpilastele moodustatud eriklassides on klassi täituvuse piirnorm **üldjuhul 12 õpilast**, erituge vajavatele õpilastele moodustatud klassides **6 õpilast**.

Eriklassides õppivatest haridusliku erivajadusega õpilastest võib moodustada koolivälise nõustamismeeskonna poolt soovitatust suurema õpilaste arvuga klassi juhul, kui suudetakse tagada moodustatud klassis kõigi õpilaste õpetamiseks ja arenguks soodsad tingimused ja täidetakse PGS § 26 lg 5.

Eriklasside moodustamisel peab direktor arvestama õpilaste erivajaduste iseloomu, eripedagoogi, HEVKO ja koolivälise nõustamismeeskonna soovitustega.

7.6 Koduõpe

Koduõpe on väljaspool kooliruumi korraldatav õpe. Koduõpet rakendatakse, kui õpilase tervise seisund ei võimalda tal kooli päevakavas või õppe individuaalse korralduskavaga ettenähtud õppes osaleda või kui lapsevanem soovib põhiharidust omandava õpilase õppetööd iseseisvalt korraldada (PGS § 23).

7.6.1 Koduõpe tervislikel põhjustel

Koduõpet tervislikel põhjustel rakendatakse koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel õpilasele, kellel kelle **tervise seisund ei võimalda tal kooli ruumides läbiviidavas õppetöös osaleda**. Koolivälise nõustamismeeskond võib koduõppe rakendamist soovitada kuni kolmeks aastaks, misjärel vaadatakse üle koduõppe pikendamise vajadus. Minimaalne koduõppe kestus on pool õppeaastat.

Koduõpet tervislikel põhjustel korraldab kool, mille nimekirja õpilane on kantud. Õpet võib läbi viia kokkuleppel õpilase või vanemaga kas kodus, raamatukogus, päevakeskuses vm. Võimalused koduõppe läbiviimiseks loob koolipidaja.

Tervislikel põhjustel koduõppel viibivale õpilasele koostab kool koostöös vanemaga õpilase võimeid ja erivajadusi arvestava individuaalse õppekava, mis lähtub raviarsti või eriarsti ja koolivälise nõustamismeeskonna soovitustest ning temale kohaldatavas riiklikus õppekavas sätestatud kohustuslikest ainetest.

Gümnaasiumiastmel tervislikel põhjustel koduõppel oleval õpilasel võib vähendada õppekoormust kuni kaheksa kursuse võrra iga arvestusliku koduõppel viibitud õppeaasta kohta. Tervislikel põhjustel koduõppel olevale õpilasele viiakse kooli poolt juhendatud õpet läbi vähemalt kaheksa õppetunni ulatuses nädalas, õpilase hindamise korraldus määratakse individuaalses õppekavas, arvestades seejuures riiklikus õppekavas hindamisele sätestatud nõudeid.

Koduõppel olevale õpilasele on võimalik rakendada ka erinevaid tugimeetmeid, nt käitumise- ja õpiraskustega õpilastele tuleb rakendada tugispetsialistide tuge.

7.6.2 Koduõpe vanema taotlusel

Koduõpet vanema taotlusel **korraldab ja finantseerib vanem, kes vastutab ka õpitulemuste saavutamise eest**. Vanema taotlusel koduõppel õppivale õpilasele koostab koduõpet läbiviiv isik koostöös kooliga kooli õppekavast lähtudes individuaalse õppekava. Individuaalses õppekavas määratakse kindlaks õpetajad, kes kooli poolt kontrollivad vähemalt üks kord poolaastas õpitulemuste omandamist.

Koolil on õigus katkestada koduõpe, kui kontrolli käigus ilmneb, et õpilasel on individuaalse õppekavaga määratletud õpitulemused suures mahus saavutamata.

Üldjuhul tehakse vanema taotlusel koduõppe rakendamise **otsus õppenõukogu poolt õppeaasta või poolaasta alguses**. Selleks esitab vanem koolidirektorile taasesitamist võimaldavas vormis taotluse (20. augustil või 20. detsemberil). Taotluses kirjeldatakse vanema soovil koduõppele viimise põhjused ja andmed isiku kohta, kes hakkab last õpetama.

7.6.3. Koduõpe lastele, kelle vanemad on pikaajalises välislahetuses

Eesti välisesinduses lahetuses või avaliku teenistuse seaduse alusel pikaajalises välislahetuses viibiva teenistujaga kaasas oleval lapsel ei ole seadusest tulenevat kohustust õppida samaaegselt kahes koolis – Eesti üldhariduskoolis ja välismaal asuvas üldhariduskoolis.

Lapsevanemal ei ole kohustust vormistada oma last välislahetuses viibimise ajaks koduõppele, lapsevanem võib valida ka võimaluse õppida ainult välisriigi õppeasutuses.

Koduõppe määruse § 9 annab võimaluse välisteenistujate lastele soodsamatel tingimustel koduõppe rakendamiseks, juhul kui vanemad on otsustanud oma lapse koduõppele vormistada. Määrus sätestab, et IÕK koostatakse koduõppele vormistatud õpilasele vaid nende õppeainete- ja teemade kohta, mida välisriigi õppeasutuse õppekavas ei ole (nt eesti keel, Eesti ajalugu). Individuaalses õppekavas määratletakse taotletavad õpitulemused ja nende saavutamise kontrollimise kord.

Kui õpilane on koduõppel Eesti koolis määruse § 9 sätestatust lähtudes, siis tuleb koolil iga õppeaasta lõpus siiski teha otsus selle kohta, kas õpilane viiakse üle järgmise klassi, pikendatakse klassi läbimise aega või jäetakse klassikursust kordama. Õpilasele koostatud individuaalsesse õppekavasse tuleks lisaks õppeainetele, mida õpilane õpib Eesti koolis, sisse kirjutada ka erisus hindamisega seoses, nt: õppeainetes, mida õpilane ei õpi individuaalse õppekava alusel, aastahindeid välja ei panda. Järgmise klassi üleviimise otsustamisel võetakse aluseks

välismaal koolis välja pandud hinnangud ning õppeainete, mida õpilane õppis individuaalse õppekava alusel Eesti koolis, õpitulemused. Koolid kannavad õpilasraamatusse ainult nende õppeainete aastahinded, milles nad olid koostatud individuaalse õppekava. Õppenõukogu protokoll kantakse, et vastav otsus järgmisse klassi üleviimise osas tehti toetudes välismaa kooli poolt välja antud õpitulemuste hinnangutele ja IÕK-ga sätestatud ainete õpitulemustele. Vastavalt PGS § 17 lõikele 4 saab välismaa üldhariduskoolis omandatud õppeained ja neis saavutatud õpitulemusi üle kanda. See on rakendatav kõigi ajutiselt välisriigi õppeasutuses õppivate laste puhul olememata nende välisriigis õppimise põhjusest.

7.7. Õpitulemuste vähendamine

Õpitulemuste vähendamise soovitus teeb kooliväline nõustamismeeskond lähtudes õpilase kohta eelnevalt tehtud pedagoogiliste, psühholoogiliste ja vajadusel meditsiiniliste uuringute tulemustest. Soovitus rakendamise aluseks on koolivälise nõustamismeeskonna otsus ja vanema kirjalik taotlus.

Vähendamine toimub üldjuhul põhiainetega kaudu, kuid võib mõjutada ka teisi õppeaineid.

Õpitulemuste vähendamisel võetakse arvesse lapse reaalseid teadmisi antud õppeaines ning peetakse silmas lähimat arengutsooni ehk seda, mis on lapsele jõukohane õpetaja abiga (kaasa arvatud abivahendid).

Õpitulemuste vähendamisel koostatakse õpilasele IÕK ning vastavalt vajadusele rakendatakse teisi tugimeetmeid ja teenuseid (õpiabirühm, eripedagoogi, logopeedi, psühholoogi teenus). Oluline on hinnata ja arvestada õpilase arengudünaamikat.

Õppetulemuste **vähendamise korral tuleb läbida kõik teemad, aga mitte kõiki alateemasid, jõukohasel tasemel lähima arengu tsoonist lähtudes**. Õpitulemuste vähendamise eelduseks on individuaalse õppekava koostamine ja rakendamine, kui senine IÕK rakendamine ei ole andnud rahuldavaid tulemusi.

7.8. Kohustuslikust õppeainest vabastamine

Kohustuslikust õppeainest vabastada võib õpilase ainult koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel olemasolul ning lapsevanema kirjalikul soovil, mis tuleb kanda EHISesse.

Peale EHIS-es vastavasisulise märke tegemist kuvatakse koolile koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel sisu, tähtaeg ja vajalikud täpsustused.

Vabastada võib nii ühest kui ka mitmest õppeainest. Üldjuhul vabastatakse õpilane võõrkeele õppimisest, väga harvadel juhtudel mõnest muust aineist (näiteks kehaline kasvatus, tehnoloogiaõpetus, kunstiõpetus). Kohustuslikust õppeainest vabastamine on **väga erandlik meede**, mille soovitus antakse vaid juhul, kui koolivälise nõustamismeeskond saab meditsiiniliste ja hariduslike hindamiste põhjal kindlalt veenduda, et õpilane ei suuda saavutada vastava aine õpitulemusi isegi vähendatud mahus.

Õpilasele, kes vabastatakse kohustuslikust õppeainest, tuleb koolis koostada IÕK.

7.9. Õpitulemuste asendamine

Õpitulemusi võib asendada ainult koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel olemasolul ning lapsevanema kirjalikul soovil. Lapsevanema soov meedet rakendada tuleb kanda EHISesse.

Õpitulemuste asendamise soovitusel teeb koolivälise nõustamismeeskond juhul, kui õpilasel on **psüühiliste eripärade, kõne- ja keeleprobleemide, püsivate terviseprobleemide, piirialaste vaimsete võimete või sotsiaalmajanduslike tegurite tõttu** õppetöös väga suured raskused. Asendamine toimub ühe õppeaine siseselt – see tähendab, et ühe õppeaine õpitulemusi ei saa asendada teise aine õpitulemustega.

Õpitulemuste asendamise korral tuleb õpilasele koostada IÕK.

7.10 Mittestatsionaarne õpe

Mittestatsionaarses õppes on võimalus omandada põhiharidust **alates 17. eluaastast**. Alla 17-aastane õpilane saab jätkata õpinguid mittestatsionaarses õppes koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel, kui see osutub **vajalikuks tulenevalt hariduslikust**

erivajadusest või muust põhjusest, mis raskendab hariduse omandamist statsionaarses õppevormis õppides.

Kool tagab mittestatsionaarses õppes õppivale õpilasele koormuse vähemalt 24 õppetundi õppeveerandi iga nädala kohta. Kuni kümne õpilasega klassis tagab kool õpilasele koormuse vähemalt 15 õppetundi õppeveerandi iga nädala kohta. Õpilase nõusolekul võib koormust vähendada. Õpilase koormus sätestatakse kooli päevakavaga või vajadusel individuaalse õppekavaga.

Mittestatsionaarses õppes võib õppida ka üksikuid õppeaineid. Üksikuid õppeaineid õppiva õpilase koormus määratakse kindlaks igaks õppeaastaks individuaalse õppekavaga.

7.11 Lihtsustatud õpe

Põhikooli lihtsustatud riiklikku õppekava rakendatakse **kerge intellektipuudega õpilastele** koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel ja vanema kirjalikul nõusolekul. Lihtsustatud õppel olevad õpilased võivad õppida eriklassis või olla kaasatud tavaklassi.

Kõigile tavaklassi kaasatud lihtsustatud õppel olevatele õpilastele koostatakse IÕK. Individuaalse õppekava koostamisel lähtutakse Põhikooli lihtsustatud riiklikust õppekavast ja seal toodud õpitulemustest ning tunnijaotuskavast. Õpetamisel rakendatakse õpilasele sobilikke eripedagoogilisi meetodeid ja kasutatakse jõukohast õppevara

7.12 Toimetulekuõpe

Põhikooli lihtsustatud riiklikku õppekava toimetulekuõppe tasemel rakendatakse **mõõduka intellektipuudega õpilastele** koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel ja vanema kirjalikul nõusolekul.

Kõigile toimetulekuõppel olevatele õpilastele koostatakse IÕK. Selle koostamisel lähtutakse põhikooli lihtsustatud riiklikust õppekavast toimetulekuõppe tasemel ja seal toodud õpitulemustest ning tunnijaotuskavast. Õpetamisel rakendatakse õpilasele sobilikke eripedagoogilisi meetodeid ja kasutatakse jõukohast õppevara.

7.13 Hooldusõpe

Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava hooldusõppe tasemel rakendatakse **sügava ja raske intellektipuudega õpilastele** koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel ja vanema nõusolekul.

Kõigile hooldusõppel olevatele õpilastele koostatakse IÕK. Selle koostamisel lähtutakse põhikooli lihtsustatud riiklikust õppekavast hooldusõppe tasemel ja seal toodud pädevustest ning oskustest. Üldjuhul õpivad hooldusõppel õpilased **õpivad selleks spetsiaalselt kohandatud koolides**.

